

УДК047.31+811.6

**Х МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
“УКРАЇНСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ І СУЧАСНІСТЬ”
(м. Київ, 22–24 квітня 2015 року)**

22–24 квітня цього року в Києві в Інституті української мови НАН України відбулася Х ювілейна Міжнародна наукова конференція “Українська термінологія і сучасність”, яку організували: Національна академія наук України, Комітет наукової термінології, Термінологічна комісія та Комісія лінгвістичної бібліографії при Міжнародному комітеті славистів, Інститут української мови НАН України, відділ наукової термінології. У роботі конференції взяли участь понад 80 науковців та освітян з України (Київ, Львів, Дніпропетровськ, Харків, Севастополь, Одеса, Івано-Франківськ, Умань, Херсон, Чернівці, Черкаси, Дубно, Кам’янець-Подільський), а також з Росії (Москва, Єкатеринбург), Білорусі (Мінськ), Польщі (Варшава, Вроцлав), Хорватії (Загреб), Сербії (Белград). Конференція об’єднала інтелектуальний потенціал дослідників у галузі термінології, які, спираючись на традиції та досвід термінологічної роботи, прагнуть розширити горизонти сучасного українського термінознавства на слов’янському тлі.

З вітальними словами до учасників конференції звернулися: д.філол.н., проф., директор Інституту української мови НАН України **П.Ю. Гриценко**; академік, віце-президент НАНУ, д.ф.-м.н., проф., завідувач відділу фізичної електроніки Інституту фізики НАНУ, заслужений діяч науки і техніки України **А.Г. Наумовець**; академік НАНУ, д.б.н., проф., завідувач відділу біофізики і радіобіології Інституту клітинної біології та генетичної інженерії НАНУ,

© Н.О. ЯЦЕНКО, 2015

голова Комітету наукової термінології НАНУ, заслужений діяч науки і техніки України **Д.М. Гродзинський**; д.т.н., проф. кафедри радіоелектронних пристроїв і систем Інституту телекомунікацій, радіоелектроніки та електронної техніки НУ “Львівська політехніка”, голова Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології (ТК СНТТ, ТК 19) **Б.Є. Рицар**; проф., д.габ., професор факультету прикладної лінгвістики Інституту фахової та міжкультурної комунікації Варшавського університету, голова Польського термінологічного комітету, голова Комісії стандартизації географічних назв **Е. Вольніч-Павловська**; д.н., керівник Центру наукової інформації Інституту славістики Польської Академії наук, голова Комісії лінгвістичної бібліографії при Міжнародному комітеті славістів **З.Е. Руднік-Карватова**; д.н., проф., ст.н.с., завідувач відділу хорватської стандартної мови Інституту хорватської мови та лінгвістики **М. Міхалевіч**; д.філол.н., проф., пр.н.с., керівник Термінологічного центру Інституту російської мови ім. В.В. Виноградова Російської академії наук, співголова Міжнародного російсько-китайського термінологічного центру **С.Д. Шелов**; проф., д.філос., почесний проф. Університету Далхаузі **Р. Коцурек**; доц., д.філос., викладач Інституту чеської мови й теорії комунікації Факультету мистецтв Карлового університету в Празі (Празького університету) **І. Боздехова**; к.філол.н., доц. кафедри сучасної білоруської мови Білоруського державного університету **К.П. Любецька**, д.ф.н., н.с. Інституту сербської мови Сербської академії наук і мистецтв **В. Йованович**.

Пленарне засідання доповіддю “Десята ювілейна Міжнародна наукова конференція “Українська термінологія і сучасність” розпочала к.філол.н., проф., пр.н.с. Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ **Л.О. Симоненко** (Київ). Вона зробила спробу проаналізувати роботу 9-ти наукових конференцій “Українська термінологія і сучасність”. У хронологічній послідовності викладено традиційні погляди українських мовознавців на загальну періодизацію історії становлення української наукової термінології в її кореляції з термінологічною діяльністю в Україні, а також розроблено власну періодизацію за виробленими критеріями у доповіді “Періодизація історії становлення української наукової термінології на тлі термінологічної діяльності в Україні: традиційні виміри” д.філол.н., ст.н.с., завідувача відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ, голови Термінологічної комісії при Міжнародному комітеті славістів **В.Л. Іващенко** (Київ). **Е. Вольніч-Павловська**, д.габ., професор факультету прикладної лінгвістики Інституту фахової та міжкультурної комунікації Варшавського університету, голова Польського термінологічного комітету, голова Комісії стандартизації географічних назв (Варшава); **М. Гурніч**, д.н., викладач кафедри лексикології і лексикографії факультету прикладної лінгвістики Інституту фахової та міжкультурної комунікації Варшавського університету (Варшава) виступили з доповіддю “*Standaryzacja terminologii w Polsce w koncu XX i na początku XXI wieku*”, проаналізувавши стандартизаційні процеси в Польщі на певному синхронному зрізі.

Предметом аналізу д.філол.н., проф. кафедри англістики і міжкультурної комунікації Московського державного педагогічного університету **К.Я. Авербуха** (Москва) стали фундаментальні положення сучасного термінознавства як комплексної наукової дисципліни і проблема їх інтерпретації (доповідь “*Современное терминоведение: прописные истины и классические заблуждения*”). Про найбільш значущі періоди термінологічної діяльності в білоруській мові, основні тенденції формування національної термінології ХХ—ХХІ ст. йшлося в повідомленні к.філол.н., доц. кафедри сучасної білоруської мови Білоруського державного університету (Мінськ) **К.П. Любецької** “*Белорусская национальная терминология: тенденции формирования в ХХ—ХХІ вв.*” Докладний огляд публікацій на термінологічні теми в щомісячнику “Рідна мова”, що виходив у 1930-х рр. ХХ ст. за кордоном, здійснено в доповіді **І.М. Кочан**, д.філол.н., проф., завідувача кафедри прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів) “*Термінологічні питання на сторінках часопису “Рідна мова”*”. **Л. Худечек**, д.н., ст.н.с. Інституту хорватської мови та лінгвістики (Загреб); **М. Міхалєвіч**, д.н., проф., ст.н.с., завідувач відділу хорватської стандартної мови Інституту хорватської мови та лінгвістики (Загреб) репрезентували доповідь “*Croatian Orthographic Manual and Standardization of Terminology*”. Виступ **С.Д. Шелова**, д.філол.н., проф., керівника Термінологічного центру Інституту російської мови ім. В.В. Виноградова Російської академії наук, співголови Міжнародного російсько-китайського термінологічного центру (Москва) “*Термин как основная единица терминологии: разнообразие определений и единство понимания*” присвячено аналізу переваг та недоліків близько 40 різних визначень понять “термін”, запропонованих російською та зарубіжною наукою впродовж останніх 35 років.

У межах конференції відбулося сім презентацій нових термінографічних, бібліографічних видань, зокрема: член-кореспондент НАНУ, д.філол.н., проф., завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ) **А.П. Загнітко** “*Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни*” (автор: А. Загнітко. Донецьк: ДонГУ, 2012. — Т.1. — 402 с.; Т.2. — 350 с.; Т.3. — 426 с.; Т.4. — 388 с.); **Л.І. Шевченко**, д.філол.н., проф., завідувач кафедри історії та стилістики української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України (Київ); **Д.В. Дергач**, к.філол.н., доц. кафедри історії та стилістики української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ); **Д.Ю. Сизонов**, к.філол.н., доц. кафедри історії та стилістики української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ) “*Медіалінгвістика: словник термінів і понять*” (автори: Л.І. Шевченко, Д.В. Дергач, Д.Ю. Сизонов; за ред. Л.І. Шевченко. — Вид. 2-ге, випр. і доп. — К.: ВПЦ “Київський університет”, 2014. — 380 с.); **К.Т. Селіверстова**, к.пед.н., доц., ст.н.с. відділу технологічного забезпечення архівної справи Українського на-

уково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (УНДІ-АСД) (Київ) **“Словник архівної термінології: українсько-англійський, англійсько-український”** (авторський колектив: К.Т. Селіверстова, Ю.С. Ковтанюк, С.В. Романович, Н.М. Христова, Л.В. Шнуровська. — К., 2015. — 250 с.); **М.Г. Железняк**, к.філол.н., в. о. директора Інституту енциклопедичних досліджень НАНУ (Київ); **Л.В. Рябець**, к.філол.н., в. о. заступника директора з наукової роботи Інституту енциклопедичних досліджень НАНУ (Київ) **“Із словникової спадщини”**, **“Енциклопедія сучасної України”** (т. 14–15); **І.М. Сікорська**, к.мист., ст.н.с. відділу музикознавства Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського (Київ) **“Українська музична енциклопедія”** (т. 1–4); **Л.О. Симоненко**, к.філол.н., проф., пр.н.с. Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ); **І.В. Остапова**, к.т.н., н.с. Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ); **М.В. Надутенко**, н.с. Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ); **Ю.І. Вербиненко**, аспірант Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ) **“Термінологічний українсько-російсько-англійський словник-довідник зі зварювання”** (К., 2013), **“Словник металургійних термінів (українсько-грузинсько-російсько-англійсько-німецько-французький)”** (К., 2014); **Б.О. Сюта**, д.мист., проф. кафедри теорії музики НМАУ ім. П.І. Чайковського (Київ) **“Сучасна музичномовна комунікація: терміни і поняття”** (К., 2010).

Робота конференції проходила у 8-ми секціях: “Теорія термінознавства. Когнітивне термінознавство”, “Термінологія лінгвістики та суміжних наук”, “Термінологія фармакології, екології, хімії та біології”, “Термінологія науково-технічна, промислового та сільськогосподарського виробництва”, “Термінологія суспільних наук”, “Термінологія сучасного славістичного мовознавства в інформаційно-пошуковій системі *iSybislaw*”, “Теорія термінографії і практика укладання галузевих словників”, “Стилістичне термінознавство. Фахова мова в системі освіти”.

Як засвідчили доповіді учасників наукового зібрання, у полі пильної уваги слов'янських мовознавців перебувають актуальні питання сучасного термінознавства, проблеми етимології та історії, варіювання й унормування термінів, окремі аспекти функціонування галузевих терміносистем, проблеми термінографії та стилістичного і когнітивного термінознавств. Д.ф.н., завідувач відділу наукової термінології **В.Л. Іващенко**, к.ф.н., ст.н.с. **Л.В. Туровська** (відділ наукової термінології Інституту української мови НАНУ (Київ) у спільній доповіді **“Українське ономасіологічне й ономасемасіологічне термінознавство кінця ХХ — початку ХХІ століть на тлі історіографічного досвіду”** зробили спробу проаналізувати історію формування ономасіологічного й ономасемасіологічного термінознавства від перших прескриптивних емпірико-критичних пошукових розвідок кінця ХІХ — початку ХХ ст. до фундаментальних теоретичних праць прескриптивно-дескриптивного спрямування в екстраполяції на парадигмові й крос-парадигмові наукові пошуки в сучасному термінознавстві. К.ф.н., доц., завідувач кафедри філології Дніпропетровського

державного аграрного університету (Дніпропетровськ) **Т.В. Стасюк** оприлюднила доповідь **“Кореляції основних метапонять у традиційному й соціокогнітивному термінознавстві”**, у якій представила співвідношення метапонять “[науковий] термін”, “спеціальне [наукове / професійне] поняття” — “спеціальний [науковий / професійний] концепт // конструкт”, “одиниця розуміння [спеціального знання]” у традиційному й соціокогнітивному термінознавстві. У доповіді **“Болгарське термінознавство ХІХ — початку ХХІ століть”** к.філол.н., ст.н.с. відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ **Л.В. Туровська** (Київ) подала короткий огляд розвитку термінологічної думки в Болгарії, починаючи від ХІХ ст. до сьогодення, систематизувавши дослідження за основними напрямками: традиційним / системно-структурним, функціональним та когнітивно-дискурсивним, а також крос-парадигмовими векторами наукових пошуків. **Н.Г. Лозова**, аспірант відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ (Київ) виголосила доповідь **“Значення — дефініція — когнітивна дефініція”**, в якій розкрила поняття “лексичне / термінологічне / психологічне значення”, “тлумачення”, “визначення”, “дефініція”, “когнітивна дефініція”. **Т.Д. Полиця**, аспірант НПУ імені М.П. Драгоманова (Київ) у повідомленні **“Термінополе концепту “думка”** здійснила спробу описати засоби термінологічної об’єктивзації концепту “думка” й систематизувати їх за методом поля. У доповіді **Д.О. Добропольської**, аспіранта відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ (Київ) **“Поняття когнітосфери. Когнітосфера термінознавства як фрагмент когніції у науковій картині світу”** визначено поняття когнітосфери, яке сьогодні поступово входить до наукового обігу, а також проаналізовано суміжні з ним поняття.

Робота другої секції **“Термінологія лінгвістики та суміжних наук”** розпочалася з доповіді **Г.О. Цихуна**, д.філол.н., проф., гол.н.с. Центру досліджень білоруської культури, мови та літератури НАН Білорусі (Мінськ) **“Некоторые термины ареальной лингвистики”**, у якій запропоновано розмежування понять і термінів лінгвогеографії та ареальної лінгвістики. У спільній доповіді **О.Л. Арискіної**, д.філол.н., проф. кафедри російської мови як іноземної Мордовського державного університету ім. М.П. Огарьова (Саранськ); **О.Г. Ушакової**, д.філос., ст. викладача кафедри російської мови і літератури педагогічного факультету Університету ім. Масарика (Брно) **“Учение о морфемике и словообразовании в русском и чешском языкознании сквозь призму лингвистической терминологии: ориентационный и функциональный аспекты”** проаналізовано вчення про морфеміку і словотворення в російському і чеському мовознавстві. **М.Д. Гинзбург**, д.т.н., проф., академік Української нафтогазової академії (УНАГА), начальник відділу Інституту транспорту газу, голова Харківської організації Українського термінологічного товариства, заступник голови Термінологічної комісії Української нафтогазової академії (Харків) закцентував увагу у виступі на термінах та дефініціях основних понять, потрібних для викладання правил вживання *ся-дієслів*, і запропонував чіткий критерій, що

дає змогу однозначно відрізнити питому, властиву українській мові зворотні та безособові конструкції із *ся*-дієсловами від невластивих, накиннутих (доповідь “*Термінологічні проблеми вживання ся-дієслів в українських фахових текстах*”). *І.А. Казими́рова*, к.філол.н., докторант відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ (Київ) у доповіді “*З історії формування української лінгвістичної термінології: “Буквар” Івана Федорова (1574)*” із позицій лінгвістичного джерелознавства проаналізувала першу східнослов’янську друковану граматичну працю — “Буквар” Івана Федорова, схарактеризувала зміст, жанрові особливості та джерела цієї пам’ятки. *Л.П. Кислюк*, к.філол.н., с.н.с. відділу структурно-математичної лінгвістики Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь “*Терміни дериватології в українській і російській лінгвістичних традиціях*”) розглянула різне розуміння деяких важливих термінів у традиціях різних дериватологічних шкіл. *Л.В. Мовчун*, к.філол.н., докторант відділу лексикології та лексикографії Інституту української мови НАНУ (Київ) представила доповідь “*Терміни на позначення видів рим за наявністю відхилень від звукової тотожності: історія і проблеми*”, у якій ідеться про становлення терміносистеми римології, зокрема одиниць на позначення видів рим за наявністю відхилень від звукової тотожності. *Н.А. Казак*, к.філол.н. (Севастополь) проаналізувала явище діасемії як розходження лексикографічної неоднорідності та лексичної багатозначності того самого терміна на матеріалі лінгвістичної термінології української, російської та англійської мов (доповідь “*Діасемія як різновид багатозначності в лінгвістичній термінології*”). *Ю.А. Чернобров*, аспірант відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ (Київ) у повідомленні “*Історія терміна речення в українській мові*” представила історію формування терміна *речення* в українській мові; розглянула дефініції поняття “речення” в мовознавчих працях та лексикографічних джерелах, окреслила його змістову організацію з урахуванням напрямів дослідження цієї синтаксичної одиниці в українському мовознавстві. *О.І. Васецька*, аспірант відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь “*Квазісинонімія в синтаксичній термінології: підмет, суб’єкт, актант, агенс, аргумент*”) прокоментувала кореляцію термінів *відносна / неповна / часткова синонімія, квазісинонімія, концептуальна синонімія*. *О.С. Васильців*, аспірант кафедри загального мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів), зробивши повідомлення “*Структурні особливості трикомпонентних термінів соціолінгвістики в українській, англійській та польській мовах*”, проаналізувала структурні особливості трикомпонентних термінів соціолінгвістики з урахуванням граматичних і семантичних ознак їх елементів. *Г.В. Сікора*, м.н.с. відділу діалектології Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь “*Лінгвістична сутність львівського мовлення в термінах та визначеннях*”) розглянула терміни на позначення львівського мовлення в діахронії та синхронії, провівши аналіз в кореляції до лінгвістичної сутності об’єкта дослідження. *Г.І. Крохмальна*, викладач, асистент кафедри початкової та дошкільної

освіти Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів) у доповіді “*Особливості фіксації літературознавчих термінів у фаховому словнику*” простежила природу літературознавчих термінів в аспекті їх фіксації у фаховому словнику, а також здійснила спробу аналізу словникових статей таких термінів, прокоментувавши відповідні приклади. **І.А. Самойлова**, к.філол.н., с.н.с. відділу лексикології та лексикографії Інституту української мови НАНУ (Київ) наголосила на позначенні мов у перекладних словниках. Мову, з якої перекладають, в одних джерелах називають *вхідною*, в інших — *вихідною*. Мову, якою перекладають, називають *перекладною, мовою перекладу*, а також *вихідною* (доповідь “*Вхідна мова — перекладна мова. Вихідна мова — перекладна мова*”).

Третя секція “*Термінологія фармакології, екології, хімії та біології*” представлена спільною доповіддю **М.І. Кузьменка**, д.б.н., проф., пр.н.с. відділу прісноводної радіології Інституту гідробіології НАНУ (Київ); **В.І. Юришинця**, к.б.н., зав. відділу санітарної гідробіології Інституту гідробіології НАНУ (Київ); **Л.П. Юрчук**, м.н.с. відділу прісноводної радіології Інституту гідробіології НАНУ (Київ) “*Гідроекологічна наукова термінологія: формування та розвиток*”, у якій проаналізовано особливості формування гідроекологічної термінології, а також приклади використання грецьких і латинських префіксів у творенні гідроекологічних термінів. **В.В. Червонецький**, д.пед.н., проф., Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут” (Харків); **С.С. Червонецька**, к.пед.н., ст. викладач кафедри міжкультурної комунікації та іноземної мови Харківського національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (Харків) виголосили доповідь “*Переклад текстів екологічної тематики з англійської мови на українську: лексико-семантичний аспект*”, у якій порушено й проаналізовано актуальні питання перекладу лексичних одиниць, які використовують у сфері екології, зокрема в текстах екологічної тематики. **М.О. Вакуленко**, к.ф.-м.н., докторант Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ) у повідомленні “*Магнет чи магніт, хемія чи хімія? Магнет or магніт, хемія or хімія?*” з’ясував підходи до відтворення українською мовою термінів *магніт* і *хімія* та їхніх похідних на основі дослідження етимології, семантики й фонетичного оформлення цих лексем, аргументував також недоцільність зміни їх правопису. **Ю.А. Марега**, аспірант відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь “*Передумови формування української іхтіологічної лексики*”) окреслила передумови становлення української іхтіологічної лексики. **Г.П. Хирівська**, здобувач Львівського національного університету імені Івана Франка, викладач Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів) у виступі “*Епоніми в українській фармацевтичній термінології*” наголосила на особливостях вживання термінів-епонімів в українській фармацевтичній термінології. Про проблеми стандартизації, уніфікації та кодифікації термінології лісівництва на матеріалі Державного стандарту України та лексикогра-

фічних праць із лісівництва повідомила **О.Б. Бурковська**, аспірант Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів) (доповідь **“Стандартизація та кодифікація української термінології лісівництва”**). **М.І. Вус**, аспірант кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів) розглянула явище міграції українських біологічних термінів у загальнолітературну мову, зробивши повідомлення **“Семантична модифікація українських біологічних термінів у процесі детермінологізації”**.

У роботі 4-ої секції **“Термінологія науково-технічна, промислового та сільськогосподарського виробництва”** взяла активну участь **Н.В. Нікуліна**, к.філол.н., доц., завідувач кафедри українознавства Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (Харків) (доповідь **“Поняття “термінологічна мегасистема” в сучасному термінознавстві”**), у якій сформулювала основні принципи побудови структурної моделі транспортної термінологічної мегасистеми з урахуванням методології системного підходу і прагматичних засад формування типових термінологічних систем споріднених галузей. **О.В. Нарушевич-Васильєва**, к.філол.н., доцент кафедри українознавства та лінгводидактики Одеської національної академії харчових технологій (Одеса) у повідомленні **“Концептуальні засади розроблення пропозиційних моделей семантизації термінів харчової промисловості”** виклала концептуальні положення щодо розроблення моделей семантизації термінологічних одиниць з опорою на поняття “пропозиція”. **І.В. Гошовська**, к.філол.н., доц. кафедри філології та перекладу Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (Івано-Франківськ) у доповіді **“Метафора в нафтогазовій термінології англійської та української мов”** представила узагальнений досвід українських та зарубіжних дослідників щодо розвідок української та англійської нафтогазової термінології. **Л.М. Задояна**, к.філол.н., ст. викладач Уманського державного університету імені Павла Тичини (Умань), зробивши повідомлення **“Лексико-семантична диференціація української термінології цукрового виробництва”**, докладно проаналізувала українську термінологію цукрового виробництва в ономасіологічному аспекті, охарактеризувавши окремі терміни з погляду походження (питомі та запозичені) та специфіку концептуальної структури. **Г.П. Клімчук**, к.філол.н., викладач кафедри української мови та культури Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (Київ) та **О.К. Ковалюк**, викладач кафедри української мови та культури Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (Київ) розглянули особливості вторинного найменування в українській авіаційній термінології (спільна доповідь **“Вторинна номінація в авіаційній терміносистемі”**). **І.Б. Ментинська**, ст. викладач кафедри української мови Національного університету “Львівська політехніка” (Львів) наголосила на особливостях синонімії сучасної комп’ютерної термінології на лексичному, морфолого-синтаксичному, словотвірному та орфографічному рівнях, оприлюднивши виступ **“Синонімія в сучасній комп’ютерній**

термінології”. **А.Ф. Соломахін**, викладач кафедри мовної освіти Херсонського державного університету (Херсон) (доповідь “*Структура української астрономічної термінології другої половини ХХ — початку ХХІ століть*”) зацентрував увагу на структурних типах термінів (терміни-слова, терміносимволи й терміни-словосполучення), що функціонують в українській астрономічній термінології. **Л.В. Харчук**, викладач кафедри української мови Національного університету “Львівська політехніка” (Львів), виголосивши доповідь “*Явища синонімії та варіантності в українській електроенергетичній терміносистемі*”, наголосила на термінологічній синонімії та варіантності в українській електроенергетичній терміносистемі. **І.В. Єфименко**, к.філол.н., с.н.с. відділу ономастики Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь “*Суднобудівельна та плітницька термінологія в східнослов’янських мовах (етимологічний аспект)*”) зробила етимологічний аналіз східнослов’янських суднобудівельних і плітницьких термінів з урахуванням їх фонетико-словотвірних та семантичних особливостей. Розглянутий фактичний матеріал дозволив простежити принципи номінації та встановити первісну семантичну мотивацію термінів на позначення назв суден і плотів, засвідчених у східнослов’янських лексикографічних джерелах. **О.М. Богуш**, аспірант Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів) у виступі “*Суфіксальний спосіб творення українських астрономічних термінів кінця ХІХ — першої третини ХХ століть*” розглянула українські астрономічні терміни, утворені суфіксальним способом морфологічного творення. **І.В. Шматко**, лаборант Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь “*Особливості системної організації українських бджільницьких термінів за тематичними і лексико-семантичними групами*”) проаналізувала поняття “тематична група” та “лексико-семантична група” в термінології, теоретично обґрунтувавши системну організацію української бджільницької термінології за тематичними та лексико-семантичними групами. **Л.О. Левчук**, учениця Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка у виступі “*Термінологія олійножирової галузі харчової промисловості*” розглянула технічну термінологію перероблення олійних культур, закріплену державним стандартом України ДСТУ 2423-94, яка є обов’язковою до використання у технічній, науковій та навчальній літературі.

Секцію 5 “*Термінологія суспільних наук*” представляла **Н.Ф. Клименко**, чл.-кор. НАНУ, д.філол.н., проф., Інститут української мови НАНУ (Київ), виголосивши доповідь “*Процеси творення суспільно-політичної термінології в українській мові*”, у якій зацентрувала свою увагу на тому факті, що сучасна доба активних соціальних змін спричинює творення нових термінів, переосмислення уже наявних, перехід багатьох із них з ядра лексичної системи до її периферійної або припериферійної зони, міжгалузеву міграцію термінів, а через це появу в них багатозначності. **А.М. Нелюба**, д.філол.н., проф. кафедри української мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (Харків) у доповіді

“*Наша правнича мова. “Шо” воно таке?*” наголосив, що сучасна мова українського права не відповідає нормам української літературної мови, а наочним підтвердженням цього є сучасні українські закони (особливо новостворені) і науково-правова література (підручники, посібники, монографії, статті). **Л.В. Ажнюк**, к.філол.н., Інститут мовознавства НАНУ ім. О.О. Потебні (Київ) (доповідь “*Термінологічний статус слова в лінгвістичній експертизі*”) підкреслила, що релевантні для лінгвістичної експертизи елементи прагматичного змісту тексту можуть бути безпосередньо пов’язаними з термінологічним статусом слова. Уживання слова в термінологічному або нетермінологічному значенні змінює модальний статус висловлення (твердження чи оцінне судження), визначення якого є одним із ключових завдань лінгвістичної експертизи в справах про захист честі, гідності й ділової репутації. **О.В. Іваненко**, к.філол.н., н.с. відділу ономастики Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь “*Слов’янські міфосвіти (до етимології сакрального терміна псл. *гаїь)*”) розглянув наявні на сьогодні етимологічні версії псл. *гаїь, а також запропонував нову етимологію цього сакрального терміна. **Л.М. Науменко**, ст. викладач кафедри української словесності та культури Національного університету Державної податкової служби України (Ірпінь) у виступі “*Історія загальних назв посуду в українській мові*” зосередила увагу на історії становлення та функціонування на сучасному етапі шару лексики гіперноменів у тематичній групі назв посуду в українській мові. **А.А. Ковтун**, к.філол.н., докторант, доц. кафедри історії та культури української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці) (доповідь “*Роль метафори у творенні української релігійної лексики*”) окреслила характер перенесень за подібністю ознак загальноновживаних найменувань у релігійну сферу (за функцією, зовнішньою ознакою, відношенням субординації, нереальною (але бажаною) ознакою, асоціативною емоційно-оцінною ознакою), що сприяло творенню українських релігійних назв осіб, предметів та деяких споруд. **В.І. Критська**, к.філол.н., с.н.с. відділу структурно-математичної лінгвістики Інституту української мови НАНУ (Київ) у доповіді “*Термінування лексеми альтернативний у сучасній українській мові*” розглянула передумови використання лексеми *альтернативний* як складника словосполук спеціальної лексики різної тематики. Окрему увагу приділено чинникам спеціалізації семантики аналізованого прикметника. **А.А. Таран**, к.філол.н., доц. кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси) (доповідь “*Термінологічні джерела сучасної політичної метафори*”) повідомила про термінологічні джерела сучасної політичної метафори. На підставі аналізу текстів ЗМІ доповідачка з’ясувала, що політичні метафори відображають суспільні настрої, передають ставлення мовця до політичних реалій, оцінюють події та явища політичного життя. **Г.В. Черновол**, к.філол.н., доц. кафедри методики навчання, стилістики і культури української мови Черкаського

національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси) у виступі “*Функціональні особливості інтернаціональних термінів у системі економічної термінології*” з’ясувала специфічні особливості використання інтернаціональної лексики в системі спеціальних одиниць окремої галузі (економічна сфера). *Л.М. Василькова*, м.н.с. відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь “*Оптимальна довжина терміна (на матеріалі термінології кримінального права)*” проаналізувала поняття довжини терміна на тлі з’ясування співвіднесеності понять точності й стислості терміна, зацентрувавши при цьому увагу на проблемі добору критеріїв визначення термінів кримінального права та їхньої оптимальної довжини. *І.Ю. Василяйко*, здобувач кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів) виголосила доповідь “*Антонімічні відношення в системі сучасної кінематографічної термінології*”, обравши за об’єкт дослідження антонімію в терміносистемі кінематографа. *І.М. Фецько*, аспірант Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів) у виступі “*Явище полісемії в сучасній українській терміносистемі музейництва*” проаналізувала полісемію в українській терміносистемі музейництва, з’ясувавши причини виникнення багатозначності. *Н.О. Поліщук*, викладач, Дубенський коледж культури і мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету (Дубно) (доповідь “*Суспільно-політична лексика і термінологія у мові сучасної публіцистики*”) розглянула суспільно-політичну лексику й термінологію, яка стала невід’ємним компонентом мови сучасних засобів масової інформації.

Шосту секцію “*Термінологія сучасного славістичного мовознавства в інформаційно-пошуковій системі iSybislaw*” розпочала *З.Е. Рудник-Карватова*, д.н., директор Центру наукової інформації Інституту славистики Польської Академії наук, голова Комісії лінгвістичної бібліографії при Міжнародному комітеті славистів (Варшава), яка у своїй доповіді представила інформаційно-пошукову систему “*Бібліографічної бази даних славістичного мовознавства iSybislaw*”, створену для пошуку потрібної літератури за мовознавчими термінами, які виконують функції ключових слів у наукових працях. *Є.А. Карпіловська*, д.філол.н., проф., завідувач відділу структурно-математичної лінгвістики Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь “*Значення термінів-варіантів для оптимізації інформаційно-пошукової мови бази iSybislaw*”) зацентрувала увагу на проблемі варіантності термінів сучасного славістичного мовознавства та її відображення в мові ключових слів бази iSybislaw. Доповідачка запропонувала трактувати варіант терміна не лише як зміну форми того самого позначення спеціального поняття (вужький підхід), а й як наявність різних позначень певного поняття (широкий підхід). *І. Лучкув*, д.н., Вроцлавський університет (Вроцлав) свою доповідь “*Із досліджень над встановленням еквівалентності польських і українських граматичних термінів (на прикладі праць, зареєстрованих у системі iSybislaw)*” присвятив поданню загальних зауважень, які стосуються проблеми встановлення

еквівалентності ключових слів на прикладі польських та українських граматичних термінів. **П. Ковальський**, д.н., Інститут славістики Польської Академії наук (Варшава) у доповіді “*Мовознавча термінологія у резюме та анотаціях наукових праць (на прикладі вибраних часописів та бази iSybislaw)*” представив прагматичне застосування мовознавчої теорії у резюме та анотаціях, які подані до статей з галузі славістичної лінгвістики у вибраних часописах, а також у бібліографічному описі у базі iSybislaw.

М. Фастин, д.н., Інститут славістики Польської Академії наук (Варшава) виголосив доповідь “*Роль пояснювального вислову в пошуку інформації — на прикладі бази iSybislaw та польськомовної Вікіпедії*”, зацентрувавши увагу на пояснювальних висловах, що використовуються у базі даних iSybislaw. Мовознавець проаналізував частоту та спосіб використання окремих типів пояснювальних висловів та порівняв з тими, які використовувалися у польськомовній Вікіпедії. **Ю.В. Романюк**, к.філол.н., ст.н.с. відділу структурно-математичної лінгвістики Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь “*Еквівалентність граматичних термінів у сучасному славістичному мовознавстві (дієслово)*”) розглянула українські, російські та польські граматичні терміни, зокрема дієслівні, у базі світового славістичного мовознавства iSybislaw, основну увагу приділивши термінам на позначення родів дієслівної дії та їхній еквівалентності у зазначених мовах. **Якуб Банасяк**, д.н., Інститут славістики Польської Академії наук (Варшава) у виступі “*Вибрані питання синтаксичної термінології — між традицією, єдністю і релевантністю*” обговорив проблематику, пов’язану з уживанням у базі iSybislaw виразів, співвідносних з мовознавчими термінами з галузі синтаксису. У своїх міркуваннях доповідач обмежився ключовими словами та класифікацією (поминувши резюме й анотації). **Є.В. Волкава**, н.с. Центру досліджень білоруської культури, мови і літератури НАН Білорусі (Мінськ) представила доповідь “*Кореляція між терміном і документом у бібліографічній базі iSybislaw: до питання релевантності пошуку*”. Мовознавець дослідила проблему пошуку відповідних документів з допомогою ключових слів у базі iSybislaw. У зв’язку з тим, що польська лінгвістична термінологія є базовою у картотеці ключових слів, авторка аналізує кореляцію між польською лінгвістичною термінологією та термінологією інших слов’янських мов, а також її вплив на результати пошуку релевантних документів.

На 7-ій секції “*Теорія термінографії і практика укладання галузевих словників*” представили свою доповідь **В.А. Широков**, академік НАНУ, д.т.н., директор Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ); **Л.О. Симоненко**, к.філол.н., проф., пр.н.с. Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ); **І.В. Остапова**, к.т.н., н.с. Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ); **М.В. Надутенко**, н.с. Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ); **Ю.І. Вербиненко**, аспірант Українського мовно-інформаційного фонду НАНУ (Київ) “*Віртуальні лексикографічні лабораторії в сучасній термінографії*”, зосередивши свою увагу на принципах побудови та використання Віртуальної термі-

нографічної лабораторії “Зварювання”, яка забезпечує підтримку процесів укладання електронних термінологічних мультимедійних словників у галузі зварювання та споріднених процесів. **О.В. Зубов**, д.філол.н., проф., академік Міжнародної академії інформатизації, завідувач кафедри інформатики і прикладної лінгвістики Мінського державного лінгвістичного університету (Мінськ) (доповідь “*Подходы к переводу терминологических словосочетаний*”) зацентрував увагу на проблемі автоматичного перекладу термінологічних словосполучень, проаналізувавши при цьому наявні підходи до вирішення цього завдання. **З.І. Комарова**, д.філол.н., проф. кафедри іноземних мов ФТІ Уральського федерального університету (Єкатеринбург); **О.В. Жучкова**, к.філол.н., доц. кафедри іноземних мов ФТІ Уральського федерального університету (Єкатеринбург) свій виступ “*Проблема отраслевой словарной типологии и пути ее решения*” присвятили актуальній сьогодні проблемі моделювання галузевої словникової типології. **В.В. Дубічинський**, д.філол.н., завідувач кафедри української, російської мов і прикладної лінгвістики Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”, голова Харківського лексикографічного товариства (Харків) репрезентував доповідь “*Лексикографування термінологічних паралелей*”, наголосивши на новому типі словника, який описує семантику термінологічних паралелей (ТП) української та німецької мов. Про досягнення і перспективи розвитку східнослов’янської тлумачної лінгвістичної термінографії йшлося в повідомленні к.філол.н., пр.н.с., завідувача сектору інноваційного розвитку галузей Центру системного аналізу і стратегічних досліджень НАН Білорусі **В.К. Щербіна** (Мінськ) “*Достижения и перспективы развития восточнославянской толковой лингвистической терминографии*”. У спільній доповіді “*Стан і перспективи розвитку сучасної української авіаційної термінографії*” **І.В. Бурлакової**, д.філол.н., доц., завідувача кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ); **Л.Ф. Верхулевської**, доц. кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ); **Т.М. Дячук**, к.філол.н., доц., Національний авіаційний університет (Київ), з’ясовано стан та перспективи розвитку сучасної української авіаційної термінографії. Доповідь **В. Йовановича**, д.ф.н., н.с. Інституту сербської мови Сербської академії наук і мистецтв (Белград) “*Про полісемантичні терміни в сучасній сербській термінології*” присвячена дослідженню термінів з полісемантичною структурою. Аналіз принципів укладання лексикографічної праці на макро- та мікрорівнях здійснила аспірант Кам’янець-Подільського коледжу культури і мистецтв (Кам’янець-Подільський) **Ю.П. Продан** у повідомленні “*Принципи укладання “Зведеного словника термінів-фразем сучасної української мови”*”. **Т.О. Петрова**, здобувач кафедри української мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, ст. викладач кафедри української та російської мов (Харків) у доповіді “*Родо-видові відношення в комбінованому словнику фіто-меліоративної термінології*” зацентрувала увагу на особливостях репре-

зентації родо-видових відношень у сучасних словниках різного типу. **О.А. Іванова**, м.н.с. відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ (Київ), виступ *“Бібліографічний покажчик “Українська термінографія XIX–XXI ст.”: принципи укладання”* присвятила опису принципів укладання бібліографічного покажчика, у якому зібрано українські термінологічні словники, видані протягом XIX — початку XXI ст. На секції прозвучали також повідомлення **М.І. Стоббун-Кременецького (Богданова)** *“Словник синергетичної і міждисциплінарної термінології”*, **М.І. Витриховського** та ін. *“Англо-український фізико-технічний словник”* (проєкт).

Робота секції 8 *“Стилістичне термінознавство. Фахова мова в системі освіти”* розпочалася з доповіді **Н.О. Мех**, д.ф.н., проф., пр.н.с. відділу стилістики і культури мови Інституту української мови НАНУ (Київ) *“Жанросфера сучасної української наукової комунікації”*, у якій доповідка наголосила на жанросферах української наукової комунікації в умовах сучасного глобалізованого високотехнологічного суспільства. **Н.О. Яценко**, к.філол.н., с.н.с. відділу наукової термінології Інституту української мови НАНУ (Київ) у повідомленні *“Українське стилістичне термінознавство XX — початку XXI століть”* зробила спробу проаналізувати становлення українського стилістичного термінознавства від початку XX ст., а також розкрити основні напрями його розвитку, відповідно до напрямів систематизувавши фундаментальні праці українських дослідників у царині стилістичного термінознавства. **З.Й. Куньч**, к.філол.н., доц. кафедри української мови Національного університету “Львівська політехніка” (Львів) представила доповідь *“Класифікація мовностилістичних засобів у риторичному вченні Теофана Прокоповича”*, у якій розглянула класифікацію мовностилістичних засобів у риторичному вченні Теофана Прокоповича, що дало змогу виявити особливості становлення цієї термінологічної системи. **Г.М. Сюта**, к.ф.н., с.н.с. відділу стилістики і культури мови Інституту української мови НАНУ (Київ) (доповідь *“Термін цитата як одиниця сучасної рецептивної стилістики: новітній статус, кваліфікативні ознаки, диференційні опозиції”*) висвітлила сучасні підходи до вивчення лінгвокогнітивної природи цитування у текстах різних жанрів і стилів, які актуалізували доцільність наукового перегляду традиційного розуміння явища цитатності, умотивування статусу цитати як базової одиниці сучасної рецептивної стилістики, родової кваліфікації щодо різноманітних видових форм “чужого” слова. **С.А. Шуляк**, к.філол.н., доц. кафедри практичного мовознавства Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Умань) представила доповідь *“Лексика українських замовлянь”*, дослідивши лексику, що функціонує у текстах українських замовлянь. **О.С. Черемська**, к.філол.н., проф., завідувач кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (Харків); **В.Г. Сухенко**, к.філол.н., доц. кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного економічного університету імені Семена Куз-

неця (Харків) у спільній доповіді *“Українська мова науки, аналітичної сфери та управління” — основа лінгвістичної і термінологічної підготовки магістра*” прокоментували змістове наповнення та структуру навчального посібника *“Українська мова науки, аналітичної сфери та управління”* для студентів вищих навчальних закладів, які вивчають дисципліни економічного спрямування. **З.О. Мацюк**, к.філол.н., доц. кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів); **Н.І. Станкевич**, к.філол.н., доц. кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів) (доповідь *“Культура фахового мовлення студента-нефілолога”*) розглянули основні аспекти культури фахового мовлення студентів, що вивчають комп’ютерні технології, привернувши увагу до проблем використання термінологіки, нормативності мови навчальних фахових видань та їхньої ролі у формуванні мовної компетенції студента-нефілолога. **Г.М. Строганова**, к.пед.н., доц. кафедри викладання української мови та літератури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ); **І.А. Сухарева**, студент Інституту української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ) зробили повідомлення *“Навчання медичної термінології на уроках української мови в 10–11 класах гімназій та ліцеїв медичного спрямування”*, зацентрувавши увагу на методичній основі навчання медичних термінів на уроках української мови в 10-11 класах ліцеїв і гімназій медичного спрямування. **В.П. Кирницька**, студент Інституту української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка НПУ імені М.П. Драгоманова (Київ) свій виступ *“Роль термінів у формуванні естетичної культури учнів на уроках мовленнєвого розвитку з української мови (5 клас)”* присвятила ролі термінології, що сприяє формуванню естетичної культури учнів на уроках мовленнєвого розвитку з української мови у 5-му класі з урахуванням міжпредметних зв’язків з українською літературою, музикою та образотворчим мистецтвом і внутрішньопредметних зв’язків з лексикологією.

Підсумовуючи результати своєї роботи, конференція ухвалила:

1. Уважати Міжнародну конференцію *“Українська термінологія і сучасність”* продовженням термінознавчих традицій — регулярних наукових контактів дослідників різних термінологічних шкіл України, Росії, Білорусі, Польщі, Чехії, Хорватії, Сербії у галузі термінознавства.

2. Надалі проводити конференції один раз на два роки. Звернутися з пропозицією до кафедр української мови навчальних закладів України тісніше співпрацювати з метою різноаспектного дослідження галузевих термінологій, організації тематичних круглих столів, шкіл-семінарів, майстер-класів із проблем унормування й упорядкування термінології конкретної галузі знання.

3. Матеріали, ухвалу, фотозвіт конференції розмістити на сайтах: Термінологічної комісії при Міжнародному комітеті славистів, Інституту

української мови НАН України, відділу термінології Інституту української мови НАН України; інформацію про конференцію оприлюднити на сторінках фахових періодичних видань.

4. Відділу наукової термінології Інституту української мови НАН України налагодити зв'язки із зарубіжними учасниками конференції, створити на його основі Міжнародний координаційний центр з уніфікації лінгвістичної термінології, укласти словник термінів цієї галузі знання.

5. Схвалити тенденцію до історіографічного огляду розвитку української наукової термінології у її галузевих виявах.

6. Звернутися до Міністерства освіти і науки з пропозицією увести до програм вишів курс “Основи термінознавства”, а також затвердити спеціальність “термінознавство”.

7. Поновити стилістичних редакторів у збірнику наукових праць і термінографічних працях.

8. Висловити подяку організаторам Конференції, зокрема Комітету наукової термінології НАНУ, дирекції Інституту, співробітникам відділів наукової термінології та структурно-математичної лінгвістики Інституту української мови НАН України, Комісії лінгвістичної бібліографії при Міжнародному комітеті славистів.

9. Матеріали доповідей Конференції видати окремими виданнями — “Термінологічний вісник” і “Українська термінологія і сучасність” та розмістити їх на сайті відділу наукової термінології.

10. Рекомендувати організаторам урізноманітнити форму проведення секційних засідань на наступних конференціях.

11. Звернутися до Інституту української мови НАН України, Інституту мовознавства імені О. О. Потебні, Комітету наукової термінології НАНУ з проханням нагальної потреби об'єднати зусилля 1) фахівців-мовознавців у відновленні роботи Правописної комісії задля укладання єдиного українського правопису як важливого чинника єдності мови і держави українського народу; 2) мовознавців і галузевих фахівців задля гармонізації, кодифікації та унормування наукової термінології.

12. Створити термінологічний форум на базі сайту відділу наукової термінології.

Ніна ЯЦЕНКО

Інститут української мови НАН України, м. Київ

Статтю отримано 10.09.2015

Nina Yatsenko

Institute of Ukrainian language of National Academy of Science of Ukraine, Kyiv

X INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
“UKRAINIAN TERMINOLOGY AND THE PRESENT EPOCH”
(Kyiv, 22—24 April, 2015)